

עלוך שבועי מבית 'בני אמונים'

ובל מאמינים

פרשת שמות

תשע"ט

פניני אמן ותפלה בפרשה

מאצרות אמונים

ה'חתם סופר':
כשראה משה את הסנה בוער, הבין מיד את אשר לפניו ונמנע מלהביט בשכינה, וכדי שלא יכשל הוסיף והסתייר פניו בגדו. נמצא שמעשהו התחלק לשתי פעולות: א. עצם המניעות מהסתכלות. ב. פעולת הסתרת הפנים שנקט כדי שלא להכשל. לפיכך זכה ונכפל שכרו; על 'כי ירא' - שמתוך יראת שמים שהיתה בו נקט פעולה להמנע מהחטא, זכה ל'וייראו מגשת אליו, ועל 'מהביט' - עצם ההמניעות מההבטה, זכה ל'יתמנת ה' יבית'.

הנהגה זו מהוה אף מקור למנהג פסוי הראש בטלית בשעת ברכת הכהנים, כגדו וכסיוג לבל נבוא להביט בשכינה השורה על ידי הכהנים בשעה שהם מברכים את העם (ראה תנין טז א).
מקורות ה' אפרות ה'

המהרש"ל (סדור השל"ה - ברכות השחר) פרש כי בברכת 'שעשה לי כל צרכי', טמון שבח מיוחד על כך שנברא האדם באופן שהוא שולט על הבריאה כלה שנבראה לצרכו. ומברכים אנו אותה על לבישת המנועלים, כיון ששליטה זו מתבטאת במיוחד בכך שהוא לובש תחת רגליו מנועלים העשויים מעורות בעלי חיים, שהנם דרגה אחת מתחתיו בסדר הבריאה.

לפי זה יש לומר כי כיון שכאן עמד משה על 'אדמת קדש', אשר לרב מעלתה אינה עומדת תחת שליטת האדם, לפיכך הצטוו להסיר את נעליו המסמלות את שליטתו על הבריאה.

דברי שאול מהדורה רביעאה

קריאת שמע מכניעה את האויבים

"ויפן פה וכה וירא כי אין איש ויד את המצרים ויטמנהו בחול" (ב א)

כתב רבנו יוסף חיים מבגדד:

מפסוק זה נתן לדרש רמז לדברי רבי שמעון בן יוחאי (סוטה מב א): "אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל: אפלו לא קימתם אלא קריאת שמע שחרית וערבית - אי אתם נמסרין בידם [של אמות העולם]". לכן רמז הכתוב: "ויפן פה וכה" - בזכות כ"ה האותיות שבפסוק 'שמע ישראל' הנקרא בשחרית, וכ"ה האותיות של הפסוק הנקרא בערבית, "ויד את המצרים" - גבר משה רבנו על המצרי.

מן ה'הודיע' סוטה מב ב

אנקת כאב המתקבלת כתפלה

"ויאמר ה' ראה יראתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני גשיתי כי ידעתי את מכאביו" (ג ז)

פרש רבי איצילה מוולוז'ין:

"ואת צעקתם שמעתי מפני גשיתי" - אף שאנחתם וצעקתם לא הפנתה לשמים, אלא נבעה רק מתוך כאב צרתם וקושי שעבודם, בכל זאת שמעתי את צעקתם וירדתי לגאולם. וזאת 'כי ידעתי את מכאביו' - מפני שמכיר אני במכאוב המונע מהם לתת את הדעת להתפלל כפאות.

פה קדוש

שתי פגנות בתפלה

"ואמר לי מה שמו מה אמר אלהים; ויאמר אליקים אל משה אהיה אשר אהיה... ויאמר עוד אליקים אל משה מה תאמר אל בני ישראל ה' אלקי אבותיכם... שלחני אליכם" (ג י-יב)

יש להבין: וכי עד עתה לא הכירו בני ישראל את שם ה'?

פרש מרו החתם סופר:

בשאלת: "מה שמו" התפנו בני ישראל לברר איזו היא הפגנה הראויה בעת העמידה בתפלה לפני ה' ועל כך השיבו להם מן השמים כי שתי פגנות יש בדבר:

א. אהיה אשר אהיה - ובלשון הרמב"ם ב'מורה נבוכים' (א ס): "הנמצא אשר הוא נמצא"; כלומר, עליכם לכוון שהנכם עומדים לפני ה' הנמצא ומוכן תמיד לשמע תפלת כל פה. וכפי שהעיד הריב"ש (ש"ת ס"מ קנז) על רבנו שמשון מקינון, שאף שהיה בקי בכל סודות הקבלה, לא פנו בתפלתו אלא את הפגנה הפשוטה כפגנת התינוקות - שהוא עומד לפני ה'.

ב. ה' אלקי אבותיכם" - עוד יכולים אתם לכוון כי תפלתכם נאמרת על דעת האבות הקדושים, שלפי שהם תפנו את שלוש התפלות בודאי ידעו את עמק פנתן.

חתם סופר

רזי אמונים

מרמזי אמן בפרשה

פסוק פקדתי בזכות אמן

"זה ואספת את רגזי ישראל ואמרת אלהם ה' אלקי אבותיכם נראה אלי אלקי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד פקדתי אתכם... ושמעו לקולך" (ג טז; יח)

וברש"י: "ושמעו לקולך" - מאליהם, מפיו שתאמר להם לשון זה, ישמעו לקולך. שסימן זה כבר מסור בידם מיעקב ומיוסף, שבלשון זה הם נגאליים. יעקב אמר (בראשית ג כד): 'ואלקים פקד פקד אתכם', יוסף אמר להם (שם כה): 'פקד פקד אלקים אתכם'.

האותיות פ.ק.ד. באות בסדר הא"ב לפני האותיות: צ.ר.ה. כמו כן תבת 'פקד' הנה בגימטריה כי פעמים 'אמן' (עם הפולג); רמזה התורה בכך כי בהקפדת האדם על עבתי אמן מקדים הוא רפואה למפתו, וכפי שהבטיחו חכמינו (תיקוני מ א): "העונה אמן בכל כחו קורעין לו גזר דין של שבעים שנה".

צ"צית כנה עמי חק

עעם פסוי הפנים בשעת ברכת הכהנים

"ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלקים" (ג יא)

במדבר (שמו"ד ג א) הובא: בשכר "כי ירא" זכה משה והתקיים בו: "וייראו מגשת אליו" (שמות לד ל), ובשכר "מהביט" זכה ל: "ותמנת ה' יבית" (במדבר יח ח). ויש להבין, הלא "כי ירא" - מהביט" הנה פעולה אחת, ומפני מה התחלקה היא במדרש לשתי פעולות ששכרו כפול? תרץ רבי משה לייב ליטש רוזנבוים מפרשבורג תלמיד

מות מלך מצרים - עת ראויה לתפלה

"ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבדה וייעקבו ותעל שועתם אל האלקים מן העבדה" (ב ג)

נודעה הקשירה: הלא בני ישראל בודאי נאנחו פעמים רבות במהלך שעבודם, וזקא אחר מות מלך מצרים עלתה שועתם?

תרץ רבנו פינחס הלוי הורוביץ בעל 'ההפלאה':

במסכת סנהדרין (מב ב) אמרו חכמים: "לעולם יקדים אדם תפלה לצרה", לפי שבעת הצרה אין התפלה מתקבלת ככתוב (איכה ג ח): גם כי אצעק ואשוע שתם תפלתך. זאת משום שהצער גורם לאדם שלא יוכל לכוון בתפלתו כראוי, ובנוסף לעתים מרב גדל הצער אין האדם מרגיש בכאבו. כדגמת חולה אנוש שאינו מסגל להסביר היכן בדיקן כואב לו.

והנה, באחר הקדוש (שמות יט ט) בארו את הכתוב: "וימת מלך מצרים" - שהשר הממונה על מצרים בעולמות העליונים נפל מגדלתו. ולפי שבכך נפתח פתח גאלה והיולקל השעבוד, מיד הרגישו בצערם ויכלו לכוון בתפלתם.

באופן אחר באר רבי מנחם סג"ל פולק רבה של סרנטש: במסכת ברכות (לא א) קבעו חכמים כלל בהלכות תפלה: "אין מתפללין לא מתוך קלות ראש ולא מתוך עצבות... אלא מתוך שמחה". לפי זה יש לומר כי עד עתה היו בני ישראל נתונים בצער מקשי השעבוד, ולפיכך לא התקבלה תפלתם. אך בשומעם על מות מלך מצרים התמלא לבם בשמחה, ומתוך השמחה עלתה שועתם אל האלקים.

פנים יפות; אנטוניוס דסל אברנהם הנופס בראש ש"ת 'חלק לו'

'שעשה לי כל צרכי' באדמת קדש

"ויאמר אל תקרב הלם של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא" (ג ה)

פרש רבי יוסף שאול נתנזון רבה של לבוב:

בימי השובבי"ם הבעל"ט שבהם מבקשים אנו לטהר את נפשותינו ולהתקרב לבורא יתברך, נזכר את דבריו הקדושים של רבנו משה בן מכיר בספרו הידוע 'סדר היום' (סדר עבודה):

"העונה אמן, מגדיל וממשיך פת הקדשה והטהרה ומחליש ומשיבר פת הסמאה".

